«لاڤۆنتین» کە هەرگیز بیر لە زۆر کردن، پاشەکەوت کردن ناکەنەو لە حیسابی سەعاتەکانی کاریاندا تەقـە للای هیچ زیادی‌یەکیشیان نەداوە بەلام نـــەوەی ناوچەکانی‌تر ، بەتایبەتی خەڵکی لادێکان خووەکەیـان وەك خوی «مێرووولەی» پارچە هەڵبەستەکـــەی «لاڤۆنتین» وایە کە ژماردی بەرزیان لە پاشـەکەوت کردنی سەعاتدا نەك هەر دەستکەوتووە .. بکرە لـە پشوودانی زۆر درێژدا لە دیهاتەکانیاندا بەســـەری دەبەن، کەڵکیان لێ وەردەگرن .

لە هەموو روویەکەوە جێبەجێ کردنی ئـــەم نەرمی‌یەو بەستنەوەی بۆ پاراستن بە دوو خاڵـــەوە هەیـــە :

یەکەم : ـ پێویستی پاراستنی پلەی لە ســـەدا دەستنیشان کراوی کاری هەموو بەرێوە بە رێتی‌یەکی بەرێوە بەرێتی‌یەکانی کارە .

دووەم : ـ بە رێوە بە رێتی لە پێشەوەو پێشـ کاتێکی دەستنیشان کراو ئاگادار بکرێ ، کە ئارەزووی کەڵك وەرگرتن لەو سەعاتە پاشەکەوت کراوانـــــە هەیە ، بە جۆرێك کە لە ماوەی ئاگادار کردنـــــی پێشوو زووتربێ لە کاتێکدا کە پاشە کەوتەکانـــــی سەباردت بە کەڵك وەرگرتنە کە زۆرتربێ .

دوای نزیکەی ساڵو نیوێك تاقی کردنـــەوە ، بەرێوەبەرایەتی کومپانیای ناوبراوو مووچەخۆرەکانی بەم کارە دڵخۆ شن‌و گیرو گرفتیـان نیـە ئـــەم دڵخۆشی‌و بێ گیرو گرفتی‌یەش هەر لـە سەرەتاوە چاوەڕوان کراو بوون هەروەها تاقی کردنیەوەکەش تا چەند قوناغێکی دووروو درێژی نەبـــری بـــــلاو نەکرایەوە .. یەکەم جار ساڵی ١٩٧٥ بوو کە دەســت کرد بە جێبەجێ کردنی رژێمی نەرمی‌و تەنیا لـــــە رۆژەکانی‌ی کارداو بەپێی ئارەزوو . بەڵام بەرێـــوە بەرایەتی‌یەکە تاوەکو بەتێنی نووسینی لەســـــەدا نەوەدی مووچە خۆرەکانی وەرنەگرت لەپێش هەموویا نەوە سەرۆکی نیقابەکان ئەم تاقی کردنەوە یەی بلاو نەکـــــردەوە .

گورج و گوڵی زانیـــاری لـــە دەوڵـــەتی نورالدین محـــمود زەنـــگیدا

«٥٤١ - ٥٦٩ ی کۆچی»

(١)

بەشی یەکەم

نووسینی د. عماد الدین خلیل
مجید ندیم کردوویە بە کوردی

له ولاتی شام و جزیرەدا دەولەتی (نورالدین محمود کوری عیمادالدین)ی زەنگی (٥٤١ – ٥٦٩)ی کۆچی گورج و گۆلی یەکی زانیارانەی گەلێ بەربلاوی بەخۆیەوە دیوە بەجۆرێك لە هەموو شوێنێك خوێندنگەو دەزگای زانیاری بووە ، لە رۆژهەلات و رۆژئاواوە زاناو نووسەران روویان تێکردو باری دارایی و کۆمەلایەتی بۆ پیرانی زانیاری و خوێندکارەکانی مسۆگەر کردبوو ، کۆڕو کۆمەلی پێك ئەهێنا بۆ لێکۆلینەوەی هەموو جۆرە کارو مەبەستێك کە پەیوەندییان بە لقەکانی زانیاری و رووداوی جۆربەجۆرەوە هەبوایە ، لە رۆژهەلات و لە رۆژئاواوە زانایان نزیك بوونەوەوە هاتن و پێشکەوتن و لەبەردەمیانا هەموو رێگەیەکی کردەوە ، بوونە چینی یەکەم و بەرزترین پلەیان وەرگرت .

نورالدین محمود زۆر چاك سروشتی ئەو سەردەمەی خۆی دەزانی کە بووبووە سەرکردەی سەرکردایەتی یەکی مەترسیداری و لە بەردەم یەکێ لە کەلەبەرەکانی پێشەوەیدا راوەستابوو بەرامبەر دوژمنێکی بیروباوەڕ کە چووبووە ئەو زەوی یەوەو ڕەگی نیو سەدەیەك زیاتر داکوتابوو کە نورالدین لەسەری وەستابوو .. بەلێ ئەیزانی کە ئازادکردنی زەوی و یەکخستنی نەك هەر کارێکی رامیاری و سوپایی یە بکرە لەوە زۆر فراوانترە .. ئەوە بەرەو رووبوونەوەی شارستانی یەتە لەنێوان نەتەوەیەك و نەتەوەیەکی تردا ، بەبێ رەسەنایەتی خودی ، شارستانیەت بۆ نەتەوەی شەڕکەر ، سەرکەوتنەکانی بەسەر دوژمندا بریتی ئەبێ لە کاری بچووك و دیاریکراو ، هەموو کاتێ تووشی بەرزو نزمی و گۆڕان ئەبێت هەروەك هەموو جارێ روودەدات .

ئەو هەلوێستە مێژوویی یە کە پێویستە .. تەنیا سەرکەوتنی دەرەوەو گەڕانەوەی قەلایەك نیە ، بەلکو بنیاتنانی نەتەوەیەکی شەڕکەری ئەوتۆیە کە ئەزانێ چۆن بوونی خۆی ئەپارێزێ و پارێزگاری هەلکەوتوویی شارستانی دەکات لە شیتال بوون و لەمان .. ئەو کاتە هەموو سەرکەوتنێکی سوپایی یاخود دەستکەوتێکی رامیاری بۆ تەواوکردنی بناغەکە ، هێزی رەسەنایەتی و دەستبەردار نەبوونی بە کۆمەلی شەڕکەر دەدا ، نەك هەر بۆ لێدانێك و دوو لێدان خۆی ئەچەسپێنێ . بەلام لە سێیەم و چوارەمدا دەڕوخێ و لەگەل روخاندنیشیا تەقەللاو جواناوو خوێنی درێژایی سالان بە فیڕۆ دەڕۆن

چالاکی و پێشکەوتنی زانیاری لە سەردەمی نورالدین محمودا تەنیا بۆ رابواردن نەبوو ، هەروەها ئەتەکێت و لاسایی کردنەوەیەکی دەولەتیش نەبوو ، بەلکو نەخشەیەك بوو ئامانجی کاری رەسەنایەتی کردنی شارستانیەت بوو لەڕێی گورج و گۆلی رۆشنبیری و پەروەردەیی یەکی بەربلاوەوە ، کە بەهۆیەوە بیر بە ڕەوشت و زانیاری و کارەوە دەبەسترێ ، دیواری جیاکردنەوەو دووڕوویی ئەرووخێ و دووقۆلی یەکان نامێنن و مرۆڤی بەسەنگ و کۆمەلی خاوەن باوەڕ دێنە مێژووەوە .

نورالدین خۆی زاناو دەسەلاتدار بووە !

ئەمەش خالی دەستپێکردن و بەردی بنەڕەتە ..

هەروەها بیروباوەڕی (ابی حنیفه)ی دەزانی و بێ خۆ پێوە هەلکێشان لەڕێ لادان لەسەری دەڕۆی ، مێژوونووسەکان هەموو هاتوونەتە سەر ئەوەی کە بیروباوەڕ بەلایەوە هەموو یەکن و ویژدان لە هەموو شتێکدا رەوشتی بووە .

گوێی لە وتووێژە ئاینی یەکان دەگرت تاوەکو ڕێدانی زانیاری پێدرا کە بەمەش ئەو بوارەی ددبێ کە ئەویش بۆ خەلکی تری بگێڕێتەوە ، لەگەل زۆری کارە رامیاری و سوپایی یەکانیدا وتەی ئاینی بەکارهێناو ، تەقەللایەکی بۆ پتەوکردنی پایەی ئاین و بلاوکردنەوەی بە پارێزگاری و بەجێهێنان و گفتوگۆکردنەوەدا ، ئەم کارەش یادی تەقەللای خەلیفەی ئەمەوی (عمری کوڕی عبد العزیز) مان لەم ڕێڕەوە مەترسیدارەدا پێئەکاتەوە . هەروەها نووسراوێکی لە خەباتی ئایینیدا «جهاد» پێکهێنا (٣) زۆر نووسراوی کردە وەقفی خوێندنگەکانی ، بەختە باشی ئەوەبوو کە زۆر نووسینی فەقێیایەتی دەخوێندەوەو خاوەن هۆشێکی پتەوو باوەڕی ووردو سەنگین بوو .

ئەم پیاوە کە لە پۆپەی دەسەلاتدارێتیدا بوو لەبەر ئەوەی ئەوەندە شەیدای زانیاری بووبوو تەقەللای دەدا (بە زاناو چاکان بێ و ڕێڕەوی ئەوانەشی دەگرت کەوا پێش ئەوان بە باشی ناویان بووەو ئەوانەشی کەوا سەر بەوانن ، بۆ پاراستنی ژیانیان (٥) ، زانا بەلایەوە پلەی هەرەپێشەوەو شوێنی گەورەی بووەو (٦) ، ئەیهێنانە کۆڕەکەی خۆیەوەو دەستی ئەگرتن و لەگەلیانا ساکار بوو ،

ئەگەر یەکێکیان بهاتایە بۆ لای هەر چاوپێکەوتنی لەبەری هەڵدەستاو باوەشی پیا ئەکردو لەسەر بەرەکەی خۆی لەتەنیشت خۆیەوە دایدەناو بە راسترەوی خۆیەوە هەروەك ئەمە کەسێکی زۆر نزیکی بێ وا بە چاوی رێزو سەنگینیو بایەوخەوە لەگەڵیا دەدوا (٧) ..

کۆڕەکەی کۆمەڵگەیەکی گەورە بوو کە زاناو فەقێیەکان بۆ وتەی ئاینیو دەربڕینی سەرنج تێیدا کۆدەبوونەوە ، سەرنج دانەکەشی گرێگوڵییەکی راستیانە بوو بۆ بەرەوپیرچوونی گیروگرفتو تاقیکردنەوە نوێو گۆڕاوەکان ؛ بەو چارەسەرکردنەوە کە لە یاسای موسوڵمانێتیو فەقێتییە بڵاوو گەورەکەیەوە چنگی دەکەون .. لەبەر ئەوەی پیاوەکە دەیەوێ زاخاوی ژیان ؛ لە هەموو رووبەکییەوەو بە درێژاییو پانتایی بداتەوە بەجۆرێ کە لەگەڵ بیروباوەڕی موسوڵمانێتیو سەرنجەوە بۆ شوێنی مرۆڤ لە جیهاندا بگونجێ .. لەبەر ئەوە ئا ئەم کۆڕانە کە لە کۆڕ یاخود کۆڕە پەرلەمانیەکان دەچوون کە تایبەت بوونو ماودیەك بۆ ماودیەکی تر کۆدەبێتەوە بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتێ یان دەرکردن یاخود دانان بە یاسایەکدا ؛ ئێمە لێرەدا یادی ئەو کۆبوونەوە فراوانە دەکەینەوە کە نورالدین لەگەڵ کۆمەڵێ زانادا کردی ئەوانەی کە هەڵبژێردرابوون بۆئەوەی نوێنەرایەتی هەموو بیروباوەڕێکی فەقیەتی بکەن بۆ پیاچوونەوەی ژمارەیەك مەسەلەی وەقفو قازانجی گشتی (٩) ، ئەتوانین لێرەدا دەست بۆ ئەوە بکێشین ـ هەروەها ـ بۆ گێڕانەوەی ابن‌الاثیر کە کۆڕەکەی وەك کۆڕەکەی پێغەمبەری خودا دروودی خودای لێ بێ «گۆڕی لەسەرخۆییو شەرمو شکۆ بوو هیچ نابەجێییەکی تیا نەبوو . کە لە زانینو ئاینو باری چاکانو راوێژ سەبارەت بە کاری خەباتی ئاینیو تەقەلاو چوونە وڵاتی دوژمنەوە نەبێ هیچی تری تیا نەرترارە (١٠) هەروەها ئەو گێڕانەوەشی کە سەبارەت بە نورالدین دەڵێ کە هەڵساوە بە ئامادەکردنی ژمارەیەك فەقێو پرسی پێ کردوون سەبارەت بەوەی بۆ وەقف چەندی بەردەکەوێ لەو سامانو داراییو مایەیەی کە هەیەتی بۆ قازانجی موسڵمان) .

(ئەوەی وتیان هەر لەوێدا هەڵگیرا . هەروەك چۆن لەگەڵ خەڵکی تردا کردیان (١١) . ئەوەی کە لەلایەن نوێنەرانی یاسای نرخدارەوە دەردەچێ دەبێ هەموو مرۆڤێ ئایا لە پۆپەدا بێ یاخود لە بنار دەستی پێوە بگرێو لێی لانەدات ، هەروەها وتەیان وتەی سەرەتاو کۆتاییە ئەمەش لەبەر ئەوەی کە نورالدین هەروەك زانیمان کە تا چ رادەیەك لەگەڵ خودای خۆیداو لەگەڵ خۆیو جەماوەری نەتەوەکەیدا راستگۆ بوو .

زاناو یاسای ئاین بەڕێوەبەردکان لە دەوڵەتی نورالدیندا گەیشتنە پلەیەك وایان لە میرەکان کرد کە لە پۆپەوە بێنە خوارێ بۆئەوەی ئەوان بچنە جێگەیان ، میرەکان حەسوودیان بە پلەکانیان دەبرد (لای ئەو ئەکەوتنە چانەوەو کۆتاییان بێ دەهێنان ، ئەگەر بهاتایە لە مرۆڤێکەوە خەوشێکیان بگواستایەوە ئەڵێ : « کێ بێ‌تاوانە ؟ بەڵام تەواو ئەوەیە کە بە تاوانەکانیدا بچێتەوە » (١٢) .

ـ ابن الاثیر دەڵێ : پێی وتم کە هەندێ لە میرەکان حەسودی بە قطب‌الدین نیسابوری فەقێی شافعی دەبەن کە لە خوراسانەوە هاتبوو زۆر رێزو یارمەتی پێ بەخشیبوو .

یەکێ لەمانە هاتە لای نورالدینو وتی : تۆ ئەگەر ئەوەی ئەیڵێیت راستە کە ئەمە ئەوەندە چاکەی هەیە هەرچی تاوانێك کە باسی دەکەیت هەمووی دەشواتەوە کە ئەویش زانیاریو ئاینەو تۆو هاورێکانیشت دوو ئەوەندەتان هەیەو چاکەی واشتان نیە کە تاوانەکانتان بشواتەوە ، نورالدین وتی : تۆ هەرچی خەوشێکت هەیە خۆت نایزانی ، خەلکی تر دەیزانێ ، من لەگەڵ نەبوونی چاکەتاندا خراپەشتان بەرگە دەگرمو بەڵام بەرگەی خراپەی وا ناگرم ـ ئەگەر ئەمە لەگەڵ بوونی چاکەکەشیدا راست بوو ؟ ئەوا من بڕوات پێ ناکەم کەوا دەڵێی ئەگەر ناوی بێنی یان ناوی یەکێکی تر جارێکی تر بێنی ئازارت دەدەم ، لێی گەڕێ (١٣) .

هەروەك دەڵێن پیاوەکە لەگەڵ زاناکاندا بەشێوەی دەستە کاری نەکردووە ، بگرە فەقێیەکی لەژێر پەردەی زانیاریدا تێکەڵ بە نەزانێك کردووە، باشی لە خرپدا بزرکردووە .. گەلێ جار لەنێوان زاناکاندا پیاوێك یان دووان ، سواری ئەو پلەیەیان دەبن کە پێی گەیشتوونو لەو بەرگەدا خۆیان مەلاس دەدەن کە لەبەریان دایە بۆئەوەی راستی نەڵێن ، یاخود پووچ بە راست دەگۆڕنەوە ، یاخود بە ئایەتەکانی خودا نرخێکی کەم دەدەن .. پیاوەکە

درۆی نەدەویست ـ (درۆ بەرامبەر خوداو خەڵكو ڕاستی) بە كورتی‌یەكەی ناپاكی‌و فرتو فێڵو توانجو پلارو درۆی هەرگیز نەدەویست ، لەلایەكی ترەوە چالاك بوو سەرنجی وردو خێرایی‌یەكی ڕەوانی هەبوو كە بە جۆرێك بزانێ سەنگی ئەو كەسانە چەندە كەوا بە وردی‌یەكی سەرسوڕهێنەردەوە (وەك سەرنجی ئەوانەی كە دەكێشن) كاری لەگەڵدا دەكردن ، ئەو پیاوە هەروەك (عمری كوڕی خطـاب) خوای لێ ڕازی‌بێ بەخۆی ئەگوت نە ساختە دەكەمو نە ئەیەڵم كەسیش ساختەم لێ بكات .. وایە هەروەها وا دیارە هیچ پیاوێك نەیتوانیوە ئەم ڕاستیانەو چالاكی هەڵسەنگاندنی خەڵكی نورالدین دەربڕێ . جا با ئەو كەسە لە هەزار بەرگی زانینەوە خۆی بپێچێو لەپشت هەزار پەردەوە خۆی بشارێتەوە .. ئەوەی كە لە سەردەمی ئەودا ژیاوەو بۆمان دەگێڕێتەوە : (عماد الاصفهانی) یە كە زانیاری ئەو پیاوەو ئەفسانەی بە مێشكیا نەچوویان بۆ دەردەبڕێ بێجگە لە خەڵك ناسینی « لە رجبدا ـ دەڵێ ـ نورالدین خوێندتگەیەكی پێ ڕاسپاردمو لە ئەوقاف یارمەتیەكی زۆری خۆمو خوێندنی داین ، یەكێ لەو فەقێیانەی كە تێیدا بوون ابا البركات خضری كوڕی شبلی دیمەشقی بوو،كە ساڵی ٥٦٢ ی كۆچی مردوو دوو كوڕی لەپاش بەجێماو ئەو دوو كوڕەش هەروەكو باوكیان ڕێی فەقێیەتیان گرت بەڵام دوایی پیاوێكی مەغربی دڵخۆشی دانەوە بەكاری كیمیاگەری (١٥) هەڵی خەڵەتاندن، تواندی‌یەوەو دەری‌خستن ، ئەم كارە ڕقی نورالدین هەڵساندو هەردووكیانی بانگ‌كردو هەموو جۆرێك هونەری ئاگاداركردنەوەی لەگەڵا بەكارهێنان بەڵام لە هیچیان وەڵامێكی چاكی وەرنەگرتو پێی وتم : مەسەلەكە تۆ وەری‌بگرەو منیش وەك مامۆستا یان چاودێری‌كەرێك دابنێ (١٦) .

(٢)

لەگەڵ ئەم باوەش كردنەوەیە بۆ زانا چاكەكانو ئەم نزیك‌كردنەوەیانو لێ نزیك بوونەوەیان ، بەرامبەر ئەو پێخۆشبوونەی كە زانیاری ئەیبەخشێ و ئەوەی مێشك وەبەری دەدات ، نورالدین ـ هەروەك زۆر لە مێژوونووسان ئەیڵێن (زۆر بە شیعر دڵخۆش نەبووە(١٧) ئەمەش نەك لەبەر ئەوەی ڕقی لە شیعر بووەو یان لەگەڵ بەخشینە ویژدانی‌كەی‌دا ڕێك ناكەوێ كەوا هەستو دڵی ئەلەرێنێتەوە ، بگرە لەبەر ئەوەی شاعیرەكان خۆیانی نەویستووە ، نورالدین هەروەك ناسیمان ، ڕقی لە درۆو ساختەو زۆرداری‌و دەست‌بڵاوی بووە .. شوێن ئاینێكی چاك بووە كە ئاین بێ ئەو نابێ .. لە درۆ ڕق بوونەوەو نەویستی زۆرداری ، تەقەلای بێوچان، لە بەرامبەری‌دا ـ بۆ چاودێری كردنی ڕێیەكانی ڕەواو دادپەروەری لێردا (عمری كوڕی عبدالعزیز) مان بیردەخاتەوە ، نەك ڕق‌بوونەوەی لە تاقی‌كردنەوەی شیعری‌دا ، بگرە بە دەست‌كردنی خۆ هەڵواسینو لاوازیو شیعر فرۆشتنی شاعیرەكانی ئەو سەردەمە .

(ابن عساكر) شایەتێكی تری ئەو سەردەمەیە، بە وشەی چەسپاو پێمان دەڵێ كە بۆچی نورالدین زۆر خۆشی بە شیعر نەهاتووە . بە شیعری ناوناباو بگرە بە ستایشی لەقەڵەم ددات ، لەبەر ئەمە لەم بوارەدا نیشانەكەی گاڵتەیە كە شاعیرەكان زۆر بووبن خۆشی نەهاتووە ! ئەمەش شێوەی (عمری كوڕی عبدالعزیز) بووە(١٨) .

نورالدین وەك ئەوانی پێش ئەو دەرگای بە ڕوودا نەكردوونەوە ، هیچی نەدەدانێ ! سەبارەت نورالدین لە بەغدا لە (یحیای كوڕی محمد الوهران) یان پرسی لە یەكێ لە مەقاماتەكانی‌دا وتی (ئەو ڕمی بە جەوهەری دەوڵەتەو ، گۆشەیەكی بەهێزی خەلافەتەو میرێكی لە خودا ترسەو شایەكی تێكۆشەرە ... بەڵام ئەو كە ناسراوە بەجێی حەوانەوەی ڕێبوارو پشووگەی بەكەڵكی شاعیرو ئەدیب ، كەچی شاعیر فەرێكی ئەوتۆی لێ دەست نەدەكەوت(١٩) . واتە (بەڵام ئەو كە ...) كە هەندێكی دەربڕینی ستایشی وتووە ئەمە ئەوە ئەگەیەنێ ئەم هەڵوێستەی بەلای هەموانەوە باش نەبووە .. هەمیشە ئەوانە كە هەن لەسەر حیسابی هەر شتێك بێ وەرگرن ئەمەش لە سەردەمێكدا كە گوێی ئەوانە بەوە قانک‌دراوە (هەزار دیناری بدەنێ ...) یاخود بەوەی (چیت دەوێ بڵێ) !

لەو شاعیرانە (اسامەی كوڕی منقذ)ە كە بەم چوار دێڕەی خوارەوە ستایشی نورالدین دەكات :

سلطاننا زاهد والناس قد زهدت
له فضل علی الخیرات منكمش

ايامه مثل الصوم طاهره
من المعاصي وفيها الجوع والعطش

بەڵام (ابا شامە) مێژوونووسی دیمەشقی خۆی بەرامبەر ئەم دوانە رادەوەستێ‌و وەڵامیان دەداتەوە کە خاوەن مەقام‌و خاوەن شیعرەکەن‌و (لەبەر دووری – وویی کە زۆر شاعیر بوویانەو) بۆ روونکردنەوەی هەڵوێستە مەزنەکە دەڵێ (نورالدین دارایی موسوڵمانەکانی هەر بۆ رێی ئاین‌و خەباتی ئاینی خەرج‌کردووەو کەڵکی بۆ خودا پەرستەکان نابێ) هەروەك عبداللەی کوری محیریز کە خۆی لە ساداتی شامە – وەکو ئەویش بە نورالدین دەڵێ :

هەروەك خوای خۆش ویستووە ئەوەندەش

بەخشندە بووە ، چاو چنۆك بووە وەك بتانەوێ !

بەڵام شیعرەکەی (کوری منقذ) جێی بایەخ نی‌یە کە

لە شەوی زایندا ستایشی نورالدین پێ دەکات :

في كل عام للبريه ليله
فيها تشب النار بالايقاد
لكن لنورالدين من دون الورى
ناران : نار قرى ونار جهاد..هتد

کوری منیرو کوری قیسرانی‌و عمادو هی تر لە ستایشی نورالدیندا شیعریان وتووە کە باش‌و چێژدار بوون‌و وەڵامی وهرانی کوری منقذیان داوەتەوە ... بگرە شاعیرو خەڵك – هەروەك خوادی گەورە لە ستایشی نەتەوەکەدا دەڵێ (فان اعطوا منها رضوا وان لم يعطوا منها اذا هم يسخطون(٢٠) وما كل وقت ينفع العطاء(٢١)) .

ئەم دوو پیاوە عمرو نورالدین وەنەبێ شیعریان رق لێ‌بێ کە شێوازێکی هونەری‌یە لە دەربریندا .. تاقی کردنەوەی (عمری کوری عبدالعزیز) لە ناسکی‌و تەنگی‌دا گەیشتبووە رادەیەك نەك هەر بکاتە ویژدانی‌یەتی شیعر بگرە زۆر لەوەش بە ماوەیەکی زۆر تێپەری کردووە ، خۆی لە منداڵی‌دا شیعری وتووەو ئاوازی بۆ دادەنا ، پیاوێك ئاوابێ رەنگ نیە رۆژێ لە رۆژان دوژمنایەتی شیعر بکات .. هەروەها نورالدین هاوەسەردەمەکانی کە بۆمان دەگێرنەوە کە لە هەڵوێست‌و بۆنەدا ویستوویەتی گوێی لە شیعر بێت ! عماد دەڵێ : نورالدین لێی‌پرسیم کە (مثنويات)ی شیعری بۆ رێی تێکۆشانی ئاینی بڵێم ، وتم :

للغزو نشاطي واليه طربي
مالي في العيش غيره من ارب
بالجد والجهاد نجح الطلب
والراحه مستودعه في التعب
لا راحه في العيش سوى ان اغزو
سيفيا طربا الى العلى يهتز
في ذل ذوي الكفر يكون العز
والقدره من غير الجهاد عجز
اقسمت سوى الجهاد مالي ارب
والراحه في سواه عندي تعب
الا بالجد لا ينال الطلب
والعيش بلا جد جهاد لعب(٢٢)

لە شوێنێکی تردا دەڵێ : جارێك بەسواری لەگەڵ نورالدیندا لە یەکێك لە گەرانەکانی‌دا لە طبریە دژی خاچەکان لێ‌پرسیم ، چۆن ئەوەی رووی‌دا لێی دەدوێ ؟ بەم شێوەیە ستایشم کرد :

عقدت بنصرك رايه الايمان
وبدت لعصرك ايه الاحسان..هتد(٢٣)

ئەبێ نیشانە لەمە زیاتر چی بێ کە شاعیرە گەورەکان پەیوەندیان بە سەردەمی نورالدینەوە هەبێ کە لە سەرو هەموویانەوە کوری قیسرانی‌و عمادو اصفهانی‌و(٢٤) کوری منیرو(٢٥) کوری دهانی موصلی‌(٢٦) ، ئەمانەی کە لە دەوڵەتی نورالدیندا زەمینەیەکی چاکیان بۆ گەشەکردنی شیعر دۆزی‌یەوە کە لە زۆر دەرگای فراوانیاندا بەرەو ئاسۆی یەکجار دوور رۆیشتن کە بە شیعرە نایابەکانیان نەیان دەتوانی بیگەنێ ئەگەر لەو پیاوەوە پێ خۆش‌بوون‌و سەرکەوتن‌و گونجانیان دەست نەکەوتبێ .

.. لەبەر ئەوەی کە لە مەسەلەکە نەچینە دەرەوە لێردا نامانەوێ دەربارەی ئەو شاعیرانە هیچ بڵێین‌و ئەوە لەسەرمانە ئەوەیە کە خوێنەوار رەوانەی دیوانی شاعیرەکان خۆیان‌و نووسراوی (الخريده) ی اصفهانی(٢٧) هەردوو دەوڵەتەکەی کوری شامە بکەین ، بۆئەوەی نایابی بە چاوی خۆیان ببینن(٢٨) .